

پُل اولیور

عرفان

ترجمہ مانی صالحی علامہ

انشاراتِ دوستان

سرشناسه	اولیور پل، Oliver, Paul
عنوان و نام پدیدآور	: عرفان
مشخصات نشر	: تهران: دوستان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۱ ص: ۱۴/۵ X ۲۱/۵ س.م.
شابک	: 978-964-6207-72-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فپای مختصر
یادداشت	: این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شناسه افزوده	: صالحی علامه، مانی، ۱۳۴۰ -
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۶۴۱۳۷

انتشارات دوستان خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، پلاک ۳۳، تلفن ۶۶۴۹۲۹۶۲

پل اولیور

عرفان

ترجمه مانی صالحی علامه

حروفچینی: شبستری

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۴

چاپ گلشن سبز

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است.

سایت: www.doostan.ir

پست الکترونیکی: doostanpub@yahoo.com

فروش اینترنتی: www.bahanbook.ir

فهرست

مقدمه ۷

بخش اول: عرفان چیست؟

- فصل اول: مفهوم عرفان ۱۳
- فصل دوم: روش‌هایی که اهل عرفان به کار می‌گیرند ۳۱
- فصل سوم: شیوه‌های زندگی عارفان ۵۱

بخش دوم: سنت‌های عرفانی

- فصل چهارم: عرفان بودایی ۷۱
- فصل پنجم: صوفیگری ۸۹
- فصل ششم: عرفان طبیعت در دین تائو و شیتو ۱۰۱
- فصل هفتم: عرفان مسیحی ۱۱۵
- فصل هشتم: کابالا ۱۳۱
- فصل نهم: عرفان هندو ۱۴۷
- فصل دهم: عرفان سیک و جین ۱۶۳

بخش سوم: مقصود و هدف عرفان

- فصل یازدهم: مقصود و هدف عرفان ۱۸۳
- فصل دوازدهم: سنت‌های عرفانی و متعارف رسمی ۲۰۳
- واژه‌نامه ۲۲۳
- کتاب‌شناسی ۲۲۹
- نمایه ۲۳۳

مقدمه

ما در جهانی زندگی می‌کنیم که از قرار معلوم بی‌ثباتی، بلا تکلیفی، عدم قطعیت و انواع خطرات، ویژگی مشخصه آن است. به تدریج از آسیب‌پذیری و شکنندگی سیاره‌ای که رویش زندگی می‌کنیم، چه به خاطر تغییرات آب و هوا و شرایط اقلیمی و چه به دلیل محدودیت منابع انرژی باقی‌مانده، آگاه می‌شویم. به نظر می‌رسد رعب و وحشت از خطرات خشونت، جامعه را فرا گرفته و مؤسسات و نهادهای مهم و برجسته ما دیگر مصون و آسیب‌ناپذیر نیست. در چنین مواقعی، مردم به جستجوی قطعیت و یقین برمی‌خیزند و شاید به‌طور طبیعی و فطرتاً به دنبال تسکین و آرامش دین می‌گردند. اما شاید به‌طور تناقض‌آمیزی، جریان اصلی ادیان جهان ظاهراً دیگر آن جذابیت سابق را ندارد و در واقع در بعضی موارد جذب و جلب نظر پیروان را مشکل می‌یابند.

دلایل احتمالی متعددی برای آن وجود دارد. ویژگی مشخصه جهان معاصر مسلماً انتقال دانش و شناخت و اندیشه‌ها در مقیاس وسیع و بی‌سابقه‌ای است که تا حد زیادی با شبکه جهانی اینترنت امکان‌پذیر می‌شود. در نتیجه آن، مردم سراسر جهان، بیش از هر دوره تاریخی دیگری در گذشته، در معرض انواع و اقسام اندیشه‌های بسیار متنوع قرار گرفته‌اند. جذابیت‌های مادی و جسمانی جامعه‌ای غیردینی (سکولار) با جاذبه زندگی روحانی و معنوی رقابت می‌کند. در جهان دینی، مردم با مذاهب و فرقه‌های بسیار گوناگون و جنبش‌ها و حرکت‌های دینی جدیدی مواجه می‌شوند. از یک جنبه می‌توان گفت مردم می‌توانند از یک فروشگاه بزرگ (سوپرمارکت) اندیشه‌های دینی، آنچه را می‌خواهند برگزینند و بردارند. دیگر مثل زمان‌های گذشته، حق انتخاب آن‌ها به دین خانوادگی، گروه فرهنگی یا ملت‌شان محدود نمی‌شود.

این کثرت و تنوع اندیشه‌هایی که در دسترس همه ماست، از بسیاری جهات چیز خوبی است اما این جهانی سازی توزیع و پخش دانش به جهانی سازی توزیع و پراکندگی حق انتخاب منجر شده است. از لحاظ دینی، حتی کوچک‌ترین و جدیدترین جنبش‌های دینی می‌تواند مطمئن باشد که افکار و عقایدش از طریق اینترنت به اعضای بالقوه می‌رسد. چنین اوضاع و شرایطی احتمالاً توضیحی است برای رشد و افزایش فوق‌العاده جنبش‌های دینی جدید و در نتیجه، چالش و رقابت با ادیان تثبیت‌شده. اما خود این رشد و افزایش ادیان جدید و دسته‌جات یا گروه‌بندی‌های دینی جدید هم در عین حال منبع و سرچشمه‌ای برای عدم قطعیت و تردید و تزلزل محسوب می‌شود. در جهانی با این همه ادیان و مذاهب و آیین‌های گوناگون، مردم از خود می‌پرسند که آیا همه این مذاهب و آیین‌ها به یک اندازه خوب و مفید است یا نه. آن‌ها از خود می‌پرسند که آیا یک گروه، یا شاید چند گروه از این‌ها از حقیقت والاتری در مقایسه با بقیه برخوردار است یا نه. آیا گروهی که به آن تعلق دارند بهتر از گروه‌های دیگر است؟ جهانی که این همه گروه‌های مختلف در آن هست، جهانی است که هنوز تکه‌تکه و بلا تکلیف و نامطمئن است. راه چاره و علاج برای جهانی که هرچه بیشتر پراکنده و تکه‌تکه می‌شود و هرچه بیشتر نشانه‌های کثرت و تنوع و اختلاف را ظاهر می‌سازد، مسلماً پراکندگی و تکه‌تکه شدن باز هم بیشتری نیست. برعکس، راه چاره آن نوعی احساس وحدت و یکپارچگی یا پیوند و اتحاد است. این اغلب همان چیزی است که مردم در جستجویش هستند.

در مواقع عدم قطعیت و بلا تکلیفی، احتمال پیوند و اتحاد و یگانگی، شاید اطمینان‌بخش‌تر از اندیشه‌های کثرت و گوناگونی و اختلاف باشد. شاید برای همین باشد که مردم سعی می‌کنند قوت قلب و دلگرمی و اطمینان خاطر را در این اندیشه بیابند که با کل بشریت و با کل جهان طبیعی و طبیعت روی کره زمین پیوند و ارتباط دارند. این اندیشه پیوند و ارتباط، نقش محوری در عرفان دارد. به علاوه، مردم در جستجوی یافتن مسیر و سمت و سویی در این گیتی و کائنات هستند. این اندیشه که گیتی و کائنات، زنجیره‌ای از وقایع کاملاً تصادفی و بی‌برنامه است، چندان اطمینان‌خاطری به بار نمی‌آورد. اما اطمینان خاطر و قوت قلب قابل توجهی در این اندیشه هست که در پشت پرده گیتی و کائنات، نیرویی روحانی وجود دارد؛ و اینکه وقتی واقعه‌ای در جهان طبیعت رخ می‌دهد، واقعه دیگری را به دنبال دارد که آن واقعه اولیه را تقویت یا متعادل می‌سازد. به عبارت دیگر،

اندیشه و مفهوم نظم و عقلانیت یا منطق در این گیتی و کائنات وجود دارد. درست است که وقایع طبیعی ناخوشایندی هست، مثل زلزله‌ها، آتش‌سوزی جنگل‌ها یا جاری شدن سیلاب‌ها که موجب آسیب‌های زیادی می‌شود. اما به‌طور کلی، طبیعت بسیار غنی و کارآمد و ضمناً انعطاف‌پذیر است و در مدت نسبتاً کوتاهی، این خرابی‌ها را اصلاح و جبران می‌کند.

درواقع از جنبه‌ای چندان درست نیست این وقایع را «ناخوشایند unpleasant» بخوانیم زیرا این‌ها هیچ هدف یا مقصود ذاتی و درونی ندارد. زلزله از روی بدخواهی به‌راه نمی‌افتد تا هر قدر می‌تواند آسیب بیشتری وارد کند. زلزله مسلماً واقعهای کاملاً منطقی و عقلانی است که در نتیجه فشار و عدم توازن در پوسته زمین رخ می‌دهد. وقتی این عدم توازن تا حدی خود را به توازن می‌رساند، بازگشت به تعادل و ثبات بیشتر انجام می‌گیرد. مایه اطمینان خاطر است که وقتی واقعهای در کائنات رخ می‌دهد، مجموعه‌ای از وقایع در واکنش به‌راه می‌افتد تا توازن و ثبات را بازگرداند. این اندیشه که نیروی مسلط و مدیر در پشت پرده گیتی و کائنات وجود دارد، حتی نیروی روحانی و معنوی، اندیشه‌ای عرفانی است.

برای بسیاری از ما، این اندیشه که ما بخشی از چیزی عظیم‌تر هستیم که آن هم در مقابل، بخشی از ماست، اندیشه‌ای آرامش‌بخش و دلگرم‌کننده است که نوعی هدف و اهمیت و معنی را در زندگی تأمین می‌کند. این نوع اندیشه عرفانی و باطنی از دیرباز در شکل‌های مختلف و در سنت‌های مختلف با ما بوده است. اما نوعی جاودانگی در چنین اندیشه‌هایی هست. این‌ها در همه زمان‌ها برای انسان جاذبه دارند، از جمله در جامعه رایانه‌مدار و جهانی‌شده معاصر ما. کتاب حاضر به بررسی این اندیشه‌ها، هم در دوره‌های تاریخی و هم در جهان نوین معاصر می‌پردازد و سعی می‌کند ارتباط و مناسبت عملی آن‌ها را در زندگی عادی روزمره نشان دهد.

بخش اول کتاب به بررسی مفهوم عرفان پرداخته و اینکه تا چه اندازه می‌توان تعریفی از این پدیده ارائه کرد. ضمناً به بررسی مفاهیم مرتبط با آن، مثل وحدت وجود pantheism و عدم ثنویت non-dualism می‌پردازد و سپس به بحث درباره شیوه‌هایی می‌رسد که عارفان برای گسترش مرزهای ادراک و شناخت و تجربه روحانی خود به کار می‌گیرند. دامنه این شیوه‌ها از تمرکز و مراقبه در انواع مختلفش تا استفاده از یوگا و هنرهای رزمی

را دربر می‌گیرد. نهایتاً بخش اول به روش زندگی عرفا نگاهی می‌اندازد و راه‌های مختلفی را که عرفا برای زندگی خود و پیوند داشتن با بقیه انسان‌ها انتخاب کرده‌اند، بررسی می‌کند. به‌طور سنتی بسیاری از عرفا سبک زندگی مرتاضانه و بی‌خانمانی را پذیرفته‌اند اما بعضی‌ها تکالیف دینی‌شان را در چهارچوب جامعه متعارف انجام داده‌اند.

بخش دوم به بررسی اهمیت و معنای عرفان در درون سنت‌ها و ادیان اصلی جهان می‌پردازد و ویژگی‌های خاص رویکردهای عرفانی فردی را بررسی می‌کند که در عین حال امکان مقایسه میان سنت‌های مختلف را فراهم می‌آورد. در حوزه هر دین و آیینی، مواردی از زندگینامه عرفای سرشناس ارائه شده که زندگی و آموزه‌های آنان را مرور می‌کند.

در بخش پایانی کوششی برای تحلیل طبیعت و سرشت هدف عرفانی انجام گرفته است. تعریف، توضیح و یا درک و شناخت آن مقصد و هدف روحانی که عرفا در جستجوی آن هستند، فوق‌العاده دشوار است. آن هدف به واسطه ذات و سرشت خود، تجربه‌ای ذهنی یا درونی است و به گفته بسیاری از عرفا، شرح دادن آن با واژه‌ها، اگر نه غیرممکن، فوق‌العاده دشوار است. با این حال، تلاش کرده‌ایم با استفاده از واسطه ناقص کلام مکتوب، هرچه بیشتر درباره این مقصد و هدف غایی عرفانی توضیح دهیم. نهایتاً نوعی تناقض میان سنت‌های دینی متعارف در جهان و ماهیت و سرشت تجربه و طریقت عرفانی وجود دارد.

عرفان یکی از ابعاد تجربه روحانی است که کمتر از همه درک و شناخته شده است. این یک جنبه عجیب و گاه اسرارآمیز از حیات دینی محسوب می‌شود. عرفان در طی قرون و اعصار همیشه توجه انسان‌ها را به خود جلب کرده - آن کسانی که تمایل سیری ناپذیری به نفوذ هرچه بیشتر در مرزهای حیات روحانی داشته‌اند. اگر این کتاب بتواند بعضی جنبه‌های این طلب و جستجوی روحانی را هرچند کوتاه و گذرا، روشن کند، به هدف خود رسیده است.